

Opis źródła.

Fragment listu jezuitę Jana Mikołaja Smoguleckiego z 2 stycznia 1645 r. pisany do generała zakonu jezuitów z relacją o powstaniu Li Zhichenga w Chinach i upadku dynastii Ming.

Miejsce wydania.

E. Kosibowicz, *Zapomniany misjonarz polski ks. Jan Mikołaj Smogulecki T.J., misjonarz w Chinach w XVII wieku*, „Przegląd Powszechny”, t. 181, 1929, nr 46, s. 160-161.

Tekst źródła.

Pokój już całkowicie zawarty i potwierdzony w Indjach między Holendrami i Portugalczykami, tak, że nasi misjonarze mogą już bezpiecznie odbywać swoje podróże. Z królestwa Chin te podają wiadomości. Dawny król¹, który wszystkim udzielił pozwolenia na przyjmowanie naszej religii, powiesił się i to w następujących warunkach. Urzędnicy królewscy, nazwani mandarynami, nękali pewną prowincję nadmiernymi podatkami. Rządcą i panem tej prowincji był człowiek bardzo bogaty². Kiedy widział, iż lud żadną miarą nie może zaspokoić wymagań urzędników królewskich, zapłacił sam całą należność ze swoich pieniędzy, by lud uwolnić od dalszej udręki. Oskarżono go za to przed królem i pozwano przed najwyższy trybunał, ale lud żadną miarą nie chciał mu zezwolić, by się udał do królewskiego pałacu. Mandaryni użyli siły i przemocą chcieli uprowadzić owego pana; sprzeciwił się lud oburzony do tego stopnia, iż nawet zamordowano jednego z mandarynów. Zbrodnia to była tak wielka, iż niewidziano już innego środka jak tylko chwycić za broń. Namówiono owego pana, by zebrał trochę żołnierzy dla własnej obrony. Tak też postąpił. Lecz wkrótce takie masy ludu zebrały się dokoła niego, iż można je było nazwać formalną armją. Z wojskiem tem zdobył cały szereg miast, mordując wszędzie mandarynów i uwalniając lud od wszelkich ciężarów. Gdy tedy z dnia na dzień coraz większe czynił postępy, król pogrążony w rozpacz powiesił się i tak zakończył życie. Tymczasem, podczas gdy tamten zagarnia coraz dalej królestwo, tutaj we wschodniej części Chin, stryj zmarłego króla³ zebrał armję wcale nie do pogardzenia i usiłuje zdobyć dla siebie królestwo. Dotychczas trudno rozstrzygnąć, który z nich słuszniej stoi pod bronią. Wynik zadecyduje o sporze.

¹ Chodzi o cesarza Chongzhena.

² Z opisu wynika, że chodzi o Li Zhichenga.

³ Być może chodzi o Zhu Yusonga.

Podczas gdy taka sprawa rozgrywa się między Chińczykami, Tatarzy dokonali potężnego napadu na Chiny i zdobyli stolicę całych Chin, królewskie miasto, zwane Peking, w którym znajdował się pałac królewski i nasz dom, i cały nasz dorobek naukowy. Co z tem wszystkim się stało, dotychczas nie wiemy. Ale to wszystko nie przeszkadza chrześcijańskiej sprawie, owszem nawet teraz łatwiej nasi mogą się przedostać, podając się za żołnierzy lub katów, których Chińczykom potrzeba.

Słowniczek pojęć.

Chongzhen – ostatni cesarz z dynastii Ming. Gdy wojska powstańcze wkroczyły do Zakazanego Miasta (dzielnicy z pałacem cesarskim), uciekł z niego i się powiesił w parku Jingshan.

mandaryni – urzędnicy cesarscy.

Tatarzy – tu: Mandżurowie, jedno z plemion grupy tungusko-mandżurskiej. Jej przedstawiciele zdobyli w 1644 r. Pekin i założyli nową dynastię Qing, która panowała w Chinach do 1911 r.

Pytania do źródła.

- Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy)/Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy).

Czego dotyczy prezentowane źródło?

Kim był Smogulecki?

- Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:...

Do czego ostatecznie doprowadziło powstanie Li Zhichenga?

Jak przedstawiany był w odbiorze społecznym Li Zhicheng?

Wskazówki.

Nauczyciel może przedstawić uczniom szerszej próby chrystianizacji Azji (wiązała się z tym wyprawa Smoguleckiego) i prób ekspansji kolonialnej. Należy też zwrócić uwagę na powtórzoną przez Smoguleckiego i szeroko rozpowszechnioną wtedy opinię, jakoby Li Zhicheng był osobą broniącą poddanych przed wyzyskiem władzy i za to spotkały go represje. Źródła nie potwierdzają też jego pochodzenia z bardzo wysokiej warstwy: był synem chłopca, który pełnił rolę starosty wiejskiego. Warto też zwrócić uwagę, że opisane w liście wydarzenia spowodowały przejście władzy przez Mandżurów i założenie przez nich dynastii Qing rządzącej aż do początku XX w.

Literatura pomocnicza

https://pl.wikipedia.org/wiki/Li_Zicheng

M. Miazek-Męczyńska, *Michał Piotr Boym i Jan Mikołaj Smogulecki – dwie jezuickie drogi do Państwa Środka*, „Nurt SVD” nr 2, 2014, s. 34-45
(<https://repozytorium.amu.edu.pl/items/a5a40063-94ce-4957-8212-f08bfa055487>)

Najważniejsze cezury.

1644 r. – upadek dynastii Ming w Chinach, przejście władzy przez dynastię Qing

1628–1644 r. – powstanie Li Zichenga

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Andrzej Buczyło